

פערים אתניים בהשכלה גבוהה ובהכנסה בקרב יהודים בני הדור השני והשלישי בישראל

ינון כהן, יצחק הברפלד, סיגל אלון, מירי אנדבלד, אורן הלר

המחקר משווה פערים בהשכלה אקדמית ובהכנסה מעבודה בין אשכנזים למזרחים בני הדור השני והשלישי בישראל. המחקר מסתמך על נתונים מנהליים של יותר ממיליון גברים ונשים בני 25–43 בשנת 2018, ועולה ממנו כי יתרון האשכנזים על מזרחים בהשכלה ובהכנסה בדור השני אינו קטן יותר בקרב בני הדור השלישי, ואף גדול יותר כאשר מדובר בהשכלה אקדמית, בעיקר בקרב גברים. עם זאת, בשני הדורות הפערים האתניים בהשכלה האקדמית קטנים יותר בקרב קבוצות הגיל הצעירות, והדבר מלמד על כך שהפער האשכנזי-מזרחי הצטמצם לאורך זמן, אם כי לא בין הדור השני לשלישי להגירה. באשר להכנסה מעבודה, בשני הדורות אשכנזים מרוויחים יותר ממזרחים, והפער הגולמי בהכנסות גדל עם הגיל ומגיע כמעט ל-20% בקרב גברים בני 43, השנתון המבוגר ביותר שנחקר. ברם, היתרון הגולמי האשכנזי נובע כולו מהיתרון האשכנזי בהשכלה אקדמית. כאשר ההשכלה האקדמית מפוקחת, הכנסתם של מזרחים אינה נמוכה מזו של אשכנזים, ובמקרים מסוימים אפילו גבוהה יותר מזו של אשכנזים בעלי תכונות מדידות זהות. בשני הדורות ההשכלה וההכנסה של בעלי מוצא אתני מעורב דומות לאלה של אשכנזים יותר מאשר לאלה של מזרחים.

מילות מפתח: פערים השכלתיים, פערי שכר, אתניות, ישראל, דור שני, דור שלישי

תהליכי הסתגלות משפחתיים בקרב עולים מחבר העמים: מחקר אורך

לודמילה רובינשטיין, יוליה מירסקי וורד סלונים-נבו

הגירה היא אירוע מרכזי בחייו של אדם, וכל תחומי חייו מושפעים ממנה. מחקר זה בדק תהליכים המתרחשים במשפחות שהיגרו מחבר העמים לישראל. הוא בוצע בשיטה איכותנית בין השנים 2001 ל-2008, וממצאיו מתבססים על ניתוח תוכן של 35 ראיונות עומק מובנים למחצה עם בני זוג משש משפחות, שנערכו על פני שבע שנים לאחר ההגירה. מהממצאים עלה כי בשנה הראשונה להגירה השתפרו היחסים בכל המשפחות והתאפיינו בתחושת לכידות ותקווה. אולם בין השנה השנייה לרביעית התחוללה תקופה סוערת של משברים וקונפליקטים. שני דפוסים עיקריים של תגובה למשבר נמצאו: דפוס של שמירה על המבנה המשפחתי הקיים, ודפוס של שינוי המבנה ויצירת מערכות משפחתיות חלופיות. במשפחות שהתפקידים והמעמד של בני המשפחה השתנו בקיצוניות לאחר ההגירה היה קשה יותר לשמור על האיזון המשפחתי. שבע שנים לאחר ההגירה הגיעו הן משפחות ששמרו על המבנה ההתחלתי והן אלו ששינו אותו לאיזון מחודש. גמישות של בני המשפחה היא שסייעה למערכת המשפחתית להתגבר על המשבר ולהסתגל למציאות המשתנה. המחקר עשוי לסייע לאנשי מקצוע בבניית התערבויות מותאמות לוותק בארץ ולמבנה המשפחה.

מילות מפתח: הגירה, הסתגלות, מחקר אורך, מחקר איכותני, מערכת משפחתית, חבר העמים

נטייה מינית ועמדות כלפי מהגרים במערב אירופה

אילן ג'מס הוגסטו ואנסטסיה גורודזייסקי

המאמר בוחן עמדות של לסביות, הומואים וביסקסואלים כלפי מהגרים (תפיסות איום) והגירה (התנגדות להגירה) כעמדות של חברי קבוצת מיעוט אחת (קבוצת חוץ בשל נטייה מינית) כלפי קבוצת מיעוט אחרת (קבוצת חוץ בשל ארץ לידה). הניתוח האמפירי מבוסס על נתוני הסקר האירופי החברתי במערב אירופה. מן הממצאים עולה כי לסביות, הומואים וביסקסואליים המתגוררים עם בני/ות זוגם מביעים עמדות חיוביות כלפי מהגרים והגירה יותר מאשר הטרוסקסואלים המתגוררים עם בני/ות זוגם. המאמר מפתח טענות בנוגע למנגנונים אפשריים מאחורי הקשר בין נטייה מינית ובין עמדות כלפי מהגרים והגירה ועולה ממנו כאמור כי תפיסות של אפליה קבוצתית (על רקע מיני) מתווכות את הקשר בין נטייה מינית לעמדות כלפי מהגרים והגירה. לעומת זאת, התחוויר מן המחקר כי תפקידה של אוריינטציה פוליטית כמנגנון העשוי להסביר את הקשר בין נטייה מינית ובין עמדות כלפי מהגרים והגירה הוא מינורי ביותר.

מילות מפתח: איום נתפס, אירופה, דעת קהל, התנגדות להגירה, נטייה מינית, עמדות כלפי מהגרים, שוליות תרבותית

"אנו עולים ושרים"? חבלי הקליטה של המשורר יעקב כהן

זאב מירון

מהם הקשיים הייחודיים שאינטלקטואל מבוגר הבוחר להעתיק את מקום מגוריו לארץ חדשה נאלץ להתמודד עימם? מהי חוויית ההתערות שלו בחברה הקולטת? מאמר זה דן בחבלי הקליטה של המשורר יעקב כהן בארץ ישראל המנדטורית ובעשור הראשון למדינה ומציג אותם כדוגמה לקשיים שעברו על מהגרים אינטלקטואלים מבוגרים בתקופה זו. כהן עלה לארץ בגיל 53 לאחר שביסס את מעמדו כמשורר מרכזי בתנועה הציונית. הוא נמנה עם מחיי השפה העברית, ובארץ זכה לקבלת פנים חמה ואומץ אל חיקה של מפלגת השלטון מפא"י. עם זאת, כתביו ומכתביו חושפים את קשיי המהגר המבוגר להתערות בתרבות הקולטת, ועולות מהם תחושות ניתוק וניכור כלפי הווי החיים הארץ-ישראלי, המקשות עליו להפוך לבשר מבשרה של החברה הקולטת.

מילות מפתח: יעקב כהן; עלייה; מפא"י; ההסתדרות הכללית של העובדים העבריים בארץ ישראל;

הגירת מבוגרים

הגירה מפלשתינה לאמריקה: 1876–1945 – גורמי דחיפה

ג'מאל עדוי

המאמר שופך אור על מכלול גורמי "הדחיפה" ו"המסייעים" שהשפיעו על הגירתם של פלסטינים אל ארצות הברית משלהי המאה ה-19 ועד מלחמת העולם השנייה. מהגרים אלה התגוררו בעיקר באזור ירושלים ובעיירות הסמוכות לה (בית לחם, בית ג'אלא ורמאללה) וכן בנצרת ובצפת ובכפרים הסמוכים לה (אל-ג'ש [גוש חלב], פסוטה כפר יאסיף ועוד). הגירה זו התרחשה בגלל שני גורמים שפעלו בעת ובעונה אחת: אובדן מקורות תעסוקה ופרנסה ונטל המיסים הכבד. גורמים אלה דחפו פלאחים רבים להגר כדי לחפש אחר מקורות פרנסה ומחיה. ממצאי המחקר מראים כי שנת 1913–1914 הייתה שנת השיא בהגירה מפלשתינה. תחילה היגרו ממנה הצעירים שרצו ליצור לעצמם בסיס כלכלי בארצות הברית נוכח ההזדמנויות הכלכליות שם, ולאחר מכן יצאו בעקבותיהם משפחות רבות. נוסף על התמורות הכלכליות, המאמר דן גם בחשיבות של גורמים מסייעים להגירה כגון פעילות המיסיונרים האמריקנים הן במישור החינוכי והן במישור הדתי, שיצרה מודעות והקלה את הקליטה בארץ היעד, וכן בחשיבותה של התפתחות כלי השיט בשנים 1840–1920, שסייעה בהעברת מהגרים בביטחון ובמהירות ובמחירים סבירים. גורמים אלה היוו חלק חשוב בהאצת ההגירה הפלסטינית לארצות הברית.

מילות מפתח: הגירה, פלשתינה, אמריקה, פלאחים, גורמי דחיפה.

הגירה וסכיזופרניה: תמונת מצב בעולם ובישראל

יבגני קניפל

מחקרים אפידמיולוגיים הבוחנים את הקשר בין הגירה לסכיזופרניה יכולים לתרום לאיתור גורמי סיכון חברתיים המעורבים בהתפרצות מחלות נפש קשות. מטרתו של מאמר זה לסקור את הספרות התאורטית והאמפירית העדכנית העוסקת בקשר בין הגירה לסכיזופרניה ולדון בה תוך כדי השוואה בין המצב במדינות מערביות שונות ובין המצב בישראל. סקירת ספרות נרטיבית משני העשורים האחרונים (2000–2020) בוצעה באמצעות חיפוש במאגרי המידע PubMed, PsycInfo ו-Google Scholar. בסקירה אותרו ונותחו 64 מאמרים העוסקים בקשר בין הגירה לסכיזופרניה בעולם ובישראל. מחקרים ממערב אירופה הראו שבני הדור הראשון והשני להגירה נמצאים בסיכון לפתח סכיזופרניה והפרעות פסיכוטיות אחרות פי 2–3 יותר מאשר האוכלוסייה המקומית. הסיכון היחסי עולה כאשר מדובר במהגרים ממדינות מתפתחות בעלי שונות פזית ותרבותית מובחנת מילידי ארץ היעד. מחקרים מישראל מצאו שמהגרים נמצאים בסיכון גבוה לחלות בסכיזופרניה, אך הסיכון פוחת כאשר מדובר בבני הדור השני להגירה. מבין ההסברים התאורטיים המוצעים נראה כי הגישה של הדרה/תבוסה חברתית יכולה להסביר בצורה הטובה ביותר את הממצאים בישראל ובמדינות מערביות אחרות. על מעצבי מדיניות ההגירה והמטפלים במערך בריאות הנפש בישראל להיות ערים להשלכות של מצוקות חברתיות לאחר ההגירה על הסיכון לחלות בסכיזופרניה, במיוחד בקרב קבוצות מודרות כגון עולי אתיופיה. הגברת תמיכה חברתית ושיפור בהנגשת שירותי בריאות הנפש הם צעדים חיוניים לצמצום תופעה זו.

מילות מפתח: הגירה, סכיזופרניה, פסיכוזא, הדרה/תבוסה חברתית, ישראל, מדינות מערביות

מתודולוגיה חדשה לאמידת הגירה בין-לאומית של ישראלים בלמ"ס

אילת כהן-קסטרו

הגירה בין-לאומית היא נדבך חשוב בסטטיסטיקה הלאומית של מרבית המדינות. במסגרת המשימות שמבצעת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (להלן הלמ"ס) יש חשיבות רבה להגדרה ולאמידה של אוכלוסיית הישראלים המהגרים בהכנת אומדני אוכלוסייה, בהגדרת אוכלוסיית מפקד האוכלוסין, ביצירת מסגרות דגימה של אוכלוסיות לסקרים השונים ובגרעיה של ישראלים מהגרים מקבצים מנהליים. כמו כן, אוכלוסיית המהגרים מעוררת עניין ציבורי ואקדמי רב המתבטא בביקוש רב לנתונים ולמחקרים בנושא. כדי לעמוד במשימות הנדרשות ולשמור תוך כדי כך על איכות סטטיסטית גבוהה, על הלמ"ס לייצר אמידה מהימנה ואחידה של היקפי ההגירה הבין-לאומית של ישראלים. במטרה לשפר את הסטטיסטיקה הלאומית בנושא בהתאם לשינויים גלובליים בדפוסי ההגירה ולהתקדמות הטכנולוגית הוחלט בלמ"ס לעדכן את ההגדרות של הישראלים הכלולים בסטטיסטיקת ההגירה הבין-לאומית וכן לעדכן את תדירות הפקת הנתונים הללו לרמה חודשית. מאמר מתודולוגי זה מציג את הרקע ואת הסיבות לפיתוח המתודולוגיה החדשה לאמידת הגירה בין-לאומית של ישראלים, את ההגדרות החדשות, את מקורות המידע ואת מגבלות הנתונים והאומדנים השנתיים עצמם, ונערכת בו השוואה עם המתודולוגיה הנוכחית (טרם השינוי). נמצא כי אומדן הישראלים היוצאים מישראל לטווח ארוך בשנה מסוימת גבוה במתודולוגיה החדשה פי 2.4 בממוצע מאשר במתודולוגיה הנוכחית וכי אומדן הישראלים החוזרים גבוה במתודולוגיה החדשה פי 2.7 בממוצע מאשר אומדן החוזרים במתודולוגיה הנוכחית. כמו כן, מוצגים ההבדלים באומדני האוכלוסייה ובקצב גידולה שהוכנו לפי המתודולוגיה הנוכחית ולפי המתודולוגיה החדשה.

מילות מפתח: הגירה מישראל, הגירה בין-לאומית, ישראלים יוצאים, ישראלים חוזרים, דפוסי הגירה, מאזן הגירה בין-לאומית, מרכיבי גידול אוכלוסייה, למ"ס.